

RÁKÓCZI „ÁTLÉPI A RUBICONT”

Rákóczi Ferenc Vallomások című művéből

A következő 1703. év április hava volt folyamatban, amikor is megszokott gyakorlataim után és néhanapján tett vadászkirándulásomból hazatérve, jelentették nekem, hogy két paraszt jött Magyarországból, akik a városban a házakat szerzte bejárván, felőlem kérdezősködtek. Első pillanatra ugyan az otthon tartózkodó Bercsényi gróf ezt a mi üldözőink cselének tulajdonította, mégis a dolgot jobban meghányva-vetve, elhatározta, hogy jövetelük okát jobban megtudakolja; meghagyta tehát vézna testalkotású, ámde elég éles eszű lovászának, hogy mivel úgyis lengyel öltözetet visel, és nyelvükkel ismerős, keressem alkalmat arra, hogy velök beszédbe ereszkedhessék. Mikor ez urának megbízása értelmében a dolgát elvégezte, meghozta hírért annak, hogy az ő jövetelök okának fontosabbnak kell lennie, mint ahogy látszik; egyébiránt az utánam tudakozódók beszéde egészen őszinte, arcuk és magaviseletük mesterkéletlen; a gróf tehát maga elé vezetetti őket, és én így találtam őket a szobában, amikor a vadászásból hazajövet betoppantam. Amikor beszédemről ők reám ismertek, könnyező szemmel és az örömtől zokogó kebellet lábaim elé borulva, szakadozott beszéddel üdvözölnek, baltát kérnek és elhasítva botjaikat, melyeket paraszt módra kézben hordtak, előadják a küldetésükről szóló levelet. Pap Mihály és Bige György parasztruhába öltözött nemesek voltak ezek, akik a német elnyomás okozta szegénység kényszere alatt már inkább a pórnéphez, mint a nemesek osztályához tartoztak. A levelet jobbágyaim írták, akik meghallván kiszabadulásomat s a szállongó hírt, hogy Lengyelországban rejtőzöm, könyörögtek nekik, a köztük tartózkodóknak, hogy járják keresztül-kasul az országot mindaddig, mígnem reám akadva, hűségük-ről és az egész magyar nemzet kedvező hangulatáról biztosítsanak, mely sóhajtozásai és végső vonaglásai közben egyedül az én intésemről függ. Hoz-

zátették ők, hogy ezen nincs mit csodálkoznunk, mert az egész nép mint pásztor nélküli nyáj tévelyeg, végső kétségbeeséstől hajtva községenként csoportokba verődik, utánam epekedik, rólam beszél, és bennem reménykedik; az országból kiment a német katonaság, csak várakban van még, amelyek, ha a felindult nép sokasága körül fogja, sokáig nem tarthatják magokat; itt is van már az ideje, hogy megsegíttessenek, mert már a múlt évben sok ezer magyart hazai ezredekbe osztva kivittek a birodalomba és Olaszországba, amelyek helyébe tizenkétezer újonc állítását kérik a vármegyéktől; így összeszedik a népből a fegyverfoghatókat, és ha kiküldték őket, az otthon maradt erőtlenségű aggok és gyermekek alkalmatlanok lesznek a katonai szolgálatra. Ezen okoskodás egyáltalán nem volt megvetendő, és közléseiből kitűnt: mily igen könnyű lenne a mozgalom első lökését megadni; de ha ezt a hadviseléshez megkívántató alap és a segedelemnek reménye nélkül kezdjük meg, inkább a nyomorult nép romlásától lehetett tartani, mint kedvező kimenetelt remélni; hogy tehát ébren tartuk a hangulatot, időt nyerjünk, és a híradók szavai igazságának utánajárjunk, elhatároztuk közös akarattal, hogy a fent nevezett lovászt velök együtt elküldjük, aki velök az ismerősöket bejárja, és őket életben lételemről és készségemről biztosítsa; mert a közhiedelem azt tartotta Magyarországon, hogy engem a fogságban megöltek, és csak ártatlan halálom elleplezésére terjesztette az udvar kiszabadulásom hírét; figyelje meg ezenkívül a nép hangulatát, a német katonaság számát, a várak állapotát és ezekhez hasonló más egyebeket.

Alighogy a nép közt meghordozták nyílt leveletem és zászlóimat, a várakozás miatt türelmetlenkedők azonnal zavarogni kezdtek, és a parancsossal szanaszét járván, a nemesi kúriákat és utazó nemeseket kibontott zászlók alatt megtámadták, amelyek alá már körülbelül, amint később jelentették nekem, hatezer ember sereglett össze, és nevökben Majos János jó nemesi családból származó ifjút hozzám küldték több más emberrel együtt, azért, hogy a történeteket hírül adják, és jövevelemet megsürgessék, ha a forradalomra vágyó nép kedvező hangulatát fel akarom használni. Ezek még Holesicében találtak engem. Annak okáért meghagyva nekik, hogy más úton menjenek, Drosdovice felé tartottam. Még Beresényi sem érhetette el Varsót, amíg ezek történtek, és visszatértére nem számíthattam, a háború megindítására sarkalltak, katonaság, tisztok, fegyverek nélkül, teljes pénztelenséggel, vagy pedig a felbízott népet kellett cserbenhagynom. Igaz, Úram, hogy e szorongatott helyzetben tetőled kértem tanácsot, amire engem bűnös életem méltatlanná tett; sarkallt hon-szerelmem, esküm; tüzelt a fiatalos hév, nem az uralomra, hanem szolgálni vágyván a nemzetnek; a veszedelem látása tartóztatott, nem bíztam tehetségemben; az okosság azt tanácsolta, hogy a velem baráti viszonyban levő urakhoz a megígért csapatokért küldjek, Beresényi válaszát és a francia segítséget

megvárjam, a nép lelkesedését közeledésemmel tápláljam, és időt nyerjek az idővel; és e tervben velem egyetértett a palatínus is, egy bátor és vén katona, aki egész háza népével a legbarátibb érzületet tanúsította irántam. Lovas testőrcsapatának egy része csatlakozván hozzám, június 9-én indultam meg azon szándékkal, hogy lassú léptekkel haladok előre; így tervezem én; de te másként intézkedtéél. Kétnapi utat tettem meg, amidőn egy városkában, mialatt ebédeltem, egy szomorú hírmondója érkezett hozzám ama nép tökéletes vereségének, amely zavarogni kezdett, és fő nélkül dühöngve és zsákmányolva a határszéli hegyvidék felé jött elibém; a zászlók nagyobb része a győző kezébe esett, és alig maradt együtt kétezernyi nép a maradék jelvények alatt, a többi szétrebbent; amiért is unszolt az idő, hogy segítségére menjek, és az ingadozó, vagyis inkább haldokló lelkesedésbe életerőt öntsek. Így dőlnek meg a te rendelésedre azon emberi tervek, amelyeknek nem te vagy, Uram, szerzője és támogatója.

Igaz az, hogy megerősítettél ezen balszerencsében és megbátorítottál engemet; és úgy éreztem, hogy kifeszített vitorlákkal merék a szelek ellen indulni; tanácsul hívtam az okosságot, de bármit diktált is az, a közelgő veszedelem megdöntötte; azért félretéve minden fontolgotást, míg magamat eskümnek és kötelezettségemnek átadtam, a te mélységes gondviselésed és irgalmad karjaiba vettem magamat, és gyorsabb léptekkel nyomulva előre, mint eddig, ha nem csalódom, június 13-án átléptem a Rubicont, előre küldvén a parancsot, hogy a menekültekből megmaradt sereg a határon várjon engemet, mellyel 14-én, tudniillik hazám határmezsgyéjéhez való megérkezésem napján magamat szembetaláltam – állván az ötszáz puskával és ugyanannyi bottal felfegyverkezett, kaszával és lándzsával ellátott emberből; és így, a palatínusnak adott szavam szerint, hazabocsátva a lovasokat, magam maradtam, egyedül csak hű komornokommal, Pázmánnal és oldalomon visszatartott két lovással.

DOMJÁN Elek fordítása